

EU-hankerahoitus käyttöön
Kansalaisjärjestöjen valmiuksien kehittäminen

Linkit asiakirjoihin:

<https://www.otakantaa.fi/fi/hankkeet/1192/osallistuminen/2077/kysely/>

<https://d2g33o7nzo3ua.cloudfront.net/media/attachments/c/b/0/84ca6288f4dc7893b441b38bdd494.pdf>

EU-hankerahoitus käyttöön - Kansalaisjärjestöjen valmiuksien kehittäminen

Yhdistyksen arvio raportin päätelmistä ja niiden merkityksestä

Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistyksen yleisenä huomiona Motivan laatima arviointiraportti tuo esiin keskeisiä ja pitkälti paikkansapitäviä havaintoja kansalaisjärjestöjen valmiuksista hakea ja hyödyntää EU-rahoitusta. Raportin päätelmät tunnistavat hyvin järjestöjen osaamiseen, resursseihin ja rahoitusjärjestelmän monimutkaisuuteen liittyviä haasteita sekä tarpeen kehittää tukirakenteita ja koordinaatiota. Arvioinnin merkitys on siinä, että se kokoaa järjestöjen kokemuksia ja tuo ne näkyväksi valtionhallinnon ja rahoittajien suuntaan.

Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistyksen mielestä raportissa korostuu kuitenkin näkökulma, jossa järjestöjen rahoituksellisia haasteita tarkastellaan pitkälti järjestöjen omien valmiuksien kehittämisen kautta. Käytännön toiminnassa keskeiseksi puutteeksi muodostuu usein omarahoitusosuuden kokoaminen. Tämä on merkittävä este rahoituksen hakemiselle ja erityisesti pienille ja keskisuurille järjestöille. Raportissa todetaan perustellusti, ettei hankerahoitus voi eikä sen tule korvata pysyvän toiminnan rahoitusta, mutta tästä huolimatta järjestöjen odotetaan usein kehittävän ja juurruttavan toimintaa nimenomaan hankerahoituksen varassa.

Hankerahoitus on luonteeltaan kehittämisrahoitusta. Monilla järjestöillä toimintoja on jo kehitetty pitkäjärteisesti, ja tarve kohdistuu nimenomaan toiminnan vakiinnuttamiseen ja juurruttamiseen. Tähän kehittämishankkeiden rahoitusinstrumentit eivät kuitenkaan sovellu. EU-rahoitus ei myöskään kata perustoiminnan kuluja tai esimerkiksi tilakustannuksia, eikä se siten voi toimia pysyvän toiminnan rahoituksen korvaajana.

Varainhankintaa koskevat johtopäätökset

Raportissa viitataan toistuvasti järjestöjen varainhankinnan kehittämiseen. Raportissa ei kuitenkaan täsmennetä, mitä varainhankinnalla tai varainhankinnan valmiuksien kehittämisellä konkreettisesti tarkoitetaan, eikä avata realistisia tai saavutettavia vaihtoehtoja erilaisille järjestöille. Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistyksen mielestä yleinen toteamus varainhankinnan kehittämistarpeesta ei vastaa järjestöjen todellisiin toimintaresursseihin.

Järjestöillä, joilla ei ole erillistä henkilöresurssia ammatilliseen varainhankintaan, ei käytännössä ole mahdollisuutta koota omarahoitusosuuksia EU-hankkeisiin. Ammattimainen varainhankinta edellyttää itsessään taloudellista ja henkilöstökapasiteettia, jota monilla järjestöillä ei ole. Lisäksi varainhankintaa ei voi toteuttaa valtionavustuksella, mikä rajaa sen käyttöä entisestään. Tältä osin raportin päätelmät jäävät yleiselle tasolle eivätkä tarjoa ratkaisuja tunnistettuun ongelmaan.

Yhteistyö ja hankekumppanuudet

Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistyksen mielestä raportti tuo esiin verkostoitumisen ja kumppanuuksien merkityksen, mikä vastaa hyvin järjestöjen käytännön kokemuksia. Järjestöjen, viranomaisten, kuntien, hyvinvointialueiden ja oppilaitosten välinen yhteistyö rakentuu parhaimmillaan varhaisessa vaiheessa yhteisen suunnittelun ja vuoropuhelun kautta. Kun eri toimijat tunnistavat toistensa osaamisen ja roolit jo hankkeiden valmisteluvaiheessa, voidaan luoda aidosti yhteisiä ja vaikuttavia kokonaisuuksia, joissa järjestöjen asiantuntemus ja kohderyhmätuntemus tukevat julkisten toimijoiden tavoitteita ja päinvastoin.

Käytännössä järjestöyhteistyö kuitataan usein hankehakemuksissa yleisluonteisella maininnalla yhteistyöstä, ilman todellista yhteiskehittämistä tai resurssien kohdentamista järjestöjen panokseen. Järjestöjen vahvaa kohderyhmä- ja substanssiosaamista hyödynnetään oletuksella, että ne pystyvät osallistumaan hankkeisiin ilman taloudellista korvausta tai ostopalvelua. Tämä ei ole kestävää eikä yhdenvertaista.

EU-hankerahoitus käyttöön Kansalaisjärjestöjen valmiuksien kehittäminen

Järjestöjen ja tukiohjaajien rooli

Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistyksen mielestä raportin päätelmät tukiohjaajien ja järjestöverkoston merkityksestä ovat hyvin perusteltuja. Alueelliset ja maakunnalliset koordinaatiot ovat osoittautuneet tehokkaiksi tukemaan järjestöjä koko hankekaaren ajan – ideavaiheesta loppuraportointiin saakka. Erityisesti Itä-Suomessa toteutetut koordinaatiohankkeet ovat vahvistaneet järjestöjen hankeosaamista ja madaltaneet kynnystä hakea EU-rahoitusta.

Tämä työ edellyttää vahvaa alueellista tuntemusta, olemassa olevia verkostoja ja ymmärrystä järjestökentän moninaisuudesta. Kyseistä osaamista ei voida keskittää yhteen valtakunnalliseen toimijaan tai tuottaa yksinomaan kansallisella tasolla. Yksi valtakunnallinen koordinaatio ei riitä vastaamaan järjestöjen erilaisiin ja alueellisesti vaihteleviin tarpeisiin.

Kansallinen koordinaatio ja hyvien käytäntöjen levittäminen

Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistyksen mielestä raportissa esitetty suositus kansallisesta koordinaatiosta kaipaava täsmennystä. Kansallinen koordinaatio on tarpeellinen, mutta sen tulee rakentua alueellisten ja maakunnallisten tukirakenteiden varaan. Järjestöt tarvitsevat henkilökohtaista ja jatkuvaa tukea, erityisesti hankesuunnittelussa ja omarahoitusosuuksien neuvotteluissa, mihin tarvitaan paikallistuntemusta.

Raportti tunnistaa järjestöjen osaamisvajeita, mutta ei tuo riittävästi esiin jo olemassa olevia, toimivia käytäntöjä. ESR+ -ohjelmassa toteutetut maakunnalliset erityishaut ja niitä tukevat koordinaatiohankkeet ovat konkreettinen esimerkki mallista, joka on tuottanut hyviä tuloksia järjestöjen hankeosaamisen vahvistamisessa ja rahoitushauissa menestymisessä. Näiden mallien laajentaminen olisi vaikuttavampi ratkaisu kuin uusien rakenteiden rakentaminen.

Rahoitusmekanismit ja hallinnollinen joustavuus

Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistyksen mielestä raportin päätelmät kustannusmallien merkityksestä ovat oikeansuuntaisia. Yksinkertaisemmat kustannusmallit, kuten flat rate 40 %, ovat käytännössä helpottaneet järjestöjen hankehallinnointia ja vähentäneet hallinnollista kuormaa. Sen sijaan pienille toimijoille usein ehdotettu kertakorvaus- eli lump sum -malli sisältää merkittäviä taloudellisia riskejä, eikä se vastaa järjestöjen todellisiin toimintaedellytyksiin.

Rahoitusjärjestelmien jäykkyys, eritahtiset hakuikataulut ja päällekkäiset raportointivaatimukset muodostavat merkittävän kokonaiskuorman järjestöille. On myönteistä, että raportissa tunnistetaan nämä haasteet, mutta jatkovalmistelussa on tärkeää ottaa järjestöt mukaan rahoitusmekanismien kehittämiseen, sillä niillä on paras käytännön asiantuntemus järjestelmien toimivuudesta.

Arvio päätelmien merkityksestä

Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistyksen mielestä raportin päätelmät ovat tärkeä lähtökohta keskustelulle järjestöjen EU-rahoitusvalmiuksien vahvistamisesta. Jotta päätelmillä olisi todellista merkitystä, niiden pohjalta tehtävien toimenpiteiden tulee kohdistua paitsi järjestöjen osaamisen kehittämiseen myös rahoitusjärjestelmän rakenteellisiin esteisiin. Ilman joustavampia rahoitusmekanismeja, riittäviä tukirakenteita ja realistista suhtautumista järjestöjen resursseihin vaarana on, että EU-rahoitus keskittyy edelleen samoille, jo ennestään vahvoille toimijoille.

Mitä mieltä olet raportin suosituksista? Suositukset kuvataan luvussa 4, sivulta 57 alkaen.

Yhdistyksen näkemys raportin suosituksista

Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistyksen mielestä Motivan arviointiraportissa esitetyt suositukset muodostavat kokonaisuutena perustellun ja ajankohtaisen lähtökohdan järjestöjen EU-rahoitusvalmiuksien vahvistamiselle. Suositukset tunnistavat monia keskeisiä kehittämistarpeita, mutta niiden vaikuttavuus edellyttää, että jatkotoimenpiteissä huomioidaan järjestöjen todelliset resurssit, alueelliset erot sekä jo olemassa olevat toimivat rakenteet.

EU-hankerahoitus käyttöön Kansalaisjärjestöjen valmiuksien kehittäminen

1. Järjestöt

Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys pitää hyvänä ja kannatettavana raportin suositusta vahvistaa järjestöjen ja viranomaisten välistä yhteistyötä. Yhteistyön tulee kuitenkin olla aidosti kaksisuuntaista ja tasavertaista. Järjestöjen osallistuminen ei voi perustua oletukseen vapaaehtoisesta tai korvaamattomasta työpanoksesta, vaan sen tulee sisältää myös riittävät resurssit ja rahoitus, jotka tukevat järjestöjen omaa perustehtävää.

Yhteistyön kehittäminen edellyttää tukea ja resursseja sekä viranomaisilta että järjestöiltä. Erityisen tärkeää on varmistaa, että tuki ja yhteistyörakenteet ovat saatavilla myös alueellisesti, sillä järjestöjen toimintaedellytykset ja tarpeet vaihtelevat merkittävästi eri puolilla Suomea.

2. Tukiorganisaatiot ja järjestöjen verkostot

Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistyksen mielestä on erittäin myönteistä, että raportin suosituksissa tunnustetaan tukiorganisaatioiden, koordinaatiohankkeiden ja verkostojärjestöjen ja -tahojen merkitys. Näiden kautta on jo nyt saatavilla arvokasta tietoa ja osaamista siitä, millaista tukea järjestöt tarvitsevat EU-rahoituksen hakemisessa ja hankkeiden toteuttamisessa.

Koordinaatiohankkeiden ja maakunnallisten verkostojärjestöjen tarjoama tuki on yhdenvertaista ja saavutettavaa, eikä se ole sidottu esimerkiksi järjestöjen jäsenyyksiin. Tämä on keskeinen vahvuus, joka tukee erityisesti pieniä ja keskisuuria järjestöjä. Haluamme painottaa neuvonnan ja tuen merkitystä maakunnallisella tasolla valtakunnallisten tukirakenteiden rinnalla. Alueellinen tuntemus eri toimijoista, tarpeista, erityispiirteistä ja olemassa olevista verkostoista mahdollistaa laadukkaan hankesuunnittelun ja onnistuneen toteutuksen myös valtakunnallisissa ja kansainvälisissä hankkeissa.

Suosittellemme, että jatkovalmistelussa hyödynnetään ja tarkastellaan tarkemmin Itä-Suomessa toteutettujen koordinaatiohankkeiden toimintamalleja ja kokemuksia.

3. Rahoitusohjelmat ja rahastot sekä niitä hallinnoivat viranomaiset

Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys kannattaa vahvasti raportin suositusta byrokratian vähentämisestä rahoitusprosesseissa. Jotta kehittämistoimet olisivat vaikuttavia, järjestöt tulee ottaa mukaan rahoitusmekanismien ja hallinnollisten käytäntöjen kehittämiseen. Järjestöillä on paras käytännön asiantuntemus siitä, mitkä menettelyt tukevat hanketoimintaa ja mitkä muodostuvat esteiksi.

Haluamme lisäksi korostaa, että EU-rahoitus ei korvaa eikä turvaa yhdistysten perustoiminnan rahoitusta. Perustoiminnan rahoituksen turvaaminen on edellytys sille, että yhdistyksillä on ylipäätään resursseja osallistua hankehakuihin, kehittää toimintaansa ja toteuttaa rahoitettuja hankkeita laadukkaasti. Ilman riittävää perusrahoitusta EU-rahoitus hyödyttää käytännössä vain jo valmiiksi vahvoja toimijoita.

4. Valtioneuvosto

Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys kannattaa raportin suositusta valtioneuvoston roolin vahvistamisesta kansainvälisten kumppaneiden ja verkostojen yhdistämisessä. Järjestöillä on kiinnostusta ja osaamista kansainväliseen yhteistyöhön, mutta kumppanien löytäminen ja verkostojen rakentaminen muodostuu usein merkittäväksi kynnykseksi EU-rahoituksen hakemisessa.

Haluamme lisäksi korostaa, että Suomessa on jo olemassa toimivia osaamiskeskuksia ja tukirakenteita järjestöille, kuten maakunnalliset verkostojärjestöt ja koordinaatiohankkeet. Näitä rakenteita tulisi hyödyntää ja vahvistaa osana suositusten toimeenpanoa sen sijaan, että luodaan päällekkäisiä tai irrallisia uusia toimintamalleja.

EU-hankerahoitus käyttöön

Kansalaisjärjestöjen valmiuksien kehittäminen

Mitä muita havaintoja tai huomioita sinulla on arviointiraportin luonnoksesta?

Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys pitää tärkeänä ja myönteisenä, että järjestöjen EU-rahoitusvalmiuksia on selvitetty valtakunnallisesti. Arviointi tuo esiin keskeisiä haasteita ja kehittämistarpeita, mutta jatkovalmistelussa on olennaista varmistaa, että järjestöillä on tosiasiallisesti tasavertaiset mahdollisuudet hakea ja saada EU-rahoitusta riippumatta niiden koosta, sijainnista tai taloudellisista resursseista. Ilman riittäviä tukirakenteita ja joustavia rahoitusratkaisuja vaarana on, että EU-rahoitus keskittyy entisestään vain osalle järjestökenttää.

Raportissa tunnistettu tarve järjestöjen koulutukselle EU-rahoituksen hakemiseen on erittäin tärkeä. Koulutusten tulee kuitenkin olla saavutettavia myös maakunnallisesti ja paikallisesti sekä kytkeytyä käytännönläheiseen neuvontaan ja sparraukseen. Pelkkä yleinen tiedon jakaminen ei riitä, vaan järjestöt tarvitsevat konkreettista tukea hakuprosessin eri vaiheissa.

Lisäksi katsomme, että omarahoitusosuuteen liittyvät haasteet ansaitsevat raportissa esitettyä vahvemman painotuksen. Omarahoituksen eri vaihtoehdot tulisi tehdä näkyvämmiksi, ja niiden tueksi tulisi kehittää kansallisia rahoitusratkaisuja, jotka mahdollistavat useammille järjestöille hanketoimintaan osallistumisen. Ilman kansallista tukea omarahoitukseen EU-rahoitus jää monille järjestöille käytännössä saavuttamattomaksi.

Mitä muuta palautetta haluat antaa EU-hankerahoituksen hakemisesta ja raportoisesta tulevaan ohjelmakauteen valmistautumiseksi?

EU-hankerahoituksen hakemiseen ja raportointiin liittyvät käytännöt vaikuttavat ratkaisevasti siihen, mitkä toimijat pystyvät osallistumaan hanketoimintaan. Tulevaa ohjelmakautta valmisteltaessa on tärkeää arvioida rahoitusmallien ja raportointikäytäntöjen vaikutuksia erityisesti pienten ja keski suurten järjestöjen näkökulmasta.

Kertakorvaus- eli lump sum -rahoitusmallia pidetään usein hallinnollisesti kevyempänä vaihtoehtona, mutta järjestöjen näkökulmasta se sisältää merkittäviä taloudellisia riskejä. Malli edellyttää, että toimijalla on käytettävissään riittävä taloudellinen puskurirahoitus koko hankkeen toteuttamiseen ennen maksatusta. Lisäksi lump sum -mallissa ei ole mahdollisuutta muutoksiin, mikäli hankkeen toimintaympäristö muuttuu tai kaikkia suunniteltuja tuloksia ei pystytä toteuttamaan täysimääräisesti. Tämä tekee mallista erityisen riskialttiin järjestöille, joilla ei ole mahdollisuutta kantaa taloudellista epäonnistumisen riskiä.

Flat rate -kustannusmallien merkitys järjestöille on keskeinen. Erityisesti flat rate 40 % -malli on osoittautunut selkeämmäksi, joustavammaksi ja hallinnollisesti kevyemmäksi kuin aiemmat mallit. Se mahdollistaa resurssien kohdentamisen hankkeen aikana ilman raskaita muutoshakemuksia ja tukee järjestöjen kykyä reagoida toimintaympäristön muutoksiin. Tulevalla ohjelmakaudella flat rate -mallien käyttöä ja kehittämistä tulisi jatkaa ja laajentaa järjestöystävällisenä ratkaisuna hyödyntämällä nykyistä laajemmin harkinnanvaraista omarahoitusosuutta. Tämä mahdollistaisi korkeamman tukiprosentin, jopa 90–100 %, erityisesti sellaisten järjestöjen hankkeissa, joilla ei ole taloudellisia edellytyksiä omarahoituksen kattamiseen.

Osallistujien seuranta ja raportointi muodostavat monille järjestöille merkittävän hallinnollisen kuorman. Erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien kohderyhmien kanssa toimittaessa yksityiskohtaiset ja jäykät seurantavaatimukset voivat olla ristiriidassa matalan kynnyksen ja luottamuksellisen toiminnan kanssa. Seurantakäytäntöjen tulee olla tarkoituksenmukaisia, suhteutettuja hankkeen tavoitteisiin ja kohderyhmään sekä mahdollisimman yhdenmukaisia eri rahoituslähteissä. Lisäksi on tärkeää, että tulosindikaattorit huomioivat hankkeiden erilaiset tavoitteet, eivätkä rajaudu yksinomaan työllistymiseen, vaan tunnistavat myös muut merkittävät ja yhteiskunnallisesti vaikuttavat tulokset.

Kokonaisuutena tulevaa ohjelmakautta valmisteltaessa on tärkeää kehittää rahoitus- ja raportointikäytäntöjä siten, että ne mahdollistavat järjestöjen osallistumisen ilman kohtuutonta taloudellista tai hallinnollista riskiä. Tämä tukee rahoituksen vaikuttavuutta, monipuolistaa toimijakenttää ja vahvistaa kansalaisyhteiskunnan roolia

EU-hankerahoitus käyttöön

Kansalaisjärjestöjen valmiuksien kehittäminen

EU-rahoitteisessa kehittämistyössä. Samalla on tärkeää arvioida kriittisesti tulosperusteisen rahoituksen ja raportoinnin painotuksia. Mikäli rahoitus kohdentuu ensisijaisesti mitattaviin ja nopeasti saavutettaviin lopputuloksiin, kuten työllistymiseen, jäävät monet yhteiskunnallisesti merkittävät kehittämishankkeet rahoituksen ulkopuolelle. Kaikkien hankkeiden ensisijaisena tavoitteena ei voi olla työllistyminen, vaan vaikutukset voivat liittyä esimerkiksi osallisuuden vahvistumiseen, toimintakyvyn paranemiseen tai palvelujen saavutettavuuden lisäämiseen.

Lisäksi osallistujamääräpainotteiset rahoitusmallit suosivat helposti suuria kaupunkiseutuja ja laajoja, helposti tavoitettavia kohderyhmiä. Tämä asettaa maakunnalliset ja paikalliset toimijat sekä vaativampien ja pienempien kohderyhmien kanssa työskentelevät järjestöt eriarvoiseen asemaan. Tulevalla ohjelmakaudella tulisi varmistaa, että rahoitusmallit tunnistavat ja arvottavat myös laadulliset ja pitkäjänteiset vaikutukset sekä mahdollistavat hanketoiminnan erilaisissa alueellisissa ja kohderyhmäkohtaisissa toimintaympäristöissä.